

ศึกษาศิลธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบล

พญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

A STUDY OF BUDDHIST DOCTRINE IN KHAO THIP STIRRING TRADITION OF PEOPLE IN PHAYA MAN SUBDISTRICT, PHICHAH DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

พระครูพิมลภิกขิตฺตคุณ

พรหมเรศ แก้วโมลา, พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโธ

Phra Khru Phimolkittikhun

Phrommares Kaewmole, Phra Anuson Kittivanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phree Campus

สยาม ราชวัณนะ

Sayam Ratchawat

Chiang Mai University

Email : phimlsmbatithongbi@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง ตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) เพื่อศึกษาศิลธรรมที่ปรากฏในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาภาคเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interviews) ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 20 คน และทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษามีดังนี้

1. ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง ตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นประเพณีที่มีคติความเชื่อมาจากการถวายข้าวมธุปายาสแด่พระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ของนางสุชาดา โดยถือว่ามีผลานิสงส์มาก ด้วยเหตุนี้ประชาชนตำบลพญาแมนจึงทำพิธีกวนข้าวทิพย์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาสเชื่อกันว่า เมื่อทำครบถ้วนตามพิธีแล้ว จะเป็นสิริมงคลแก่ผู้ทำและผู้บริโภค ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง เริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันจันทร์ที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ในวันวิสาขบูชา โดยหลวงพ่อบ้านดง ศรีสุนทร (พระครูวิรุฬห์ศีลวัตร) อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านดง เจ้าคณะอำเภอพิชัย ข้าวทิพย์ของวัดบ้านดงจัดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะเป็นหนึ่งเดียวของจังหวัดอุตรดิตถ์ ในปัจจุบันประเพณีกวนข้าวทิพย์จะถูกจัดขึ้นระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม ของทุกปี

คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประกอบไปด้วย 1) คติธรรมเรื่องความศรัทธา 2) คติธรรมเรื่องความสามัคคี หรือความร่วมมือของประชาชน 3) คติธรรมเรื่องการทำทานหรือการเสียสละ 4) คติธรรมเรื่องเบญจศีล-เบญจธรรม 5) คติธรรมเรื่องความกตัญญู 6) คติธรรมเรื่องขันติความอดทน เพราะเป็นประเพณีที่ผู้ประกอบพิธีจะต้องใช้ความอดทนจากความร้อนและควันจากเตาไฟ ความพร้อมเพรียงและความชำนาญ เพื่อที่จะสามารถกวนข้าวทิพย์ให้แล้วเสร็จ

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง มีคุณค่าทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) คุณค่าด้านครอบครัว คือ เป็นประเพณีที่ทำให้กลุ่มเครือญาติได้มีโอกาสพบปะกัน 2) คุณค่าด้านสังคม คือ สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนเกิดการ ทำงานร่วมกันระหว่างประชาชน และหน่วยงานภายในชุมชน 3) คุณค่าด้านขนบธรรมเนียมประเพณี คือ เป็นประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นระยะเวลากว่า 60 ปี 4) คุณค่าด้านศาสนา เป็นประเพณีที่ช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาทั้งในด้านการเรียนรู้พุทธประวัติและการซึมซับคติธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต 5) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คือ เป็นการช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนให้มีความคึกคัก มีการเปิดร้านค้าบริเวณรอบพิธี และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนบูชาข้าวทิพย์ไปรับประทาน นำปัจจัยที่ได้รับไปบำรุงเสนาสนะภายในวัด และ 6) คุณค่าด้านการอนุรักษ์ คือ เป็นประเพณีที่มีการสืบทอดมาเป็นเวลานาน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากชาวบ้านให้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการสืบทอดอนุรักษ์ประเพณีให้คู่กับชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : คติธรรม, ประเพณีกวนข้าวทิพย์

Abstract

The research consisted of the following objectives: 1) to study the background of Khao Thip Stirring tradition of Wat Ban Dong, Phaya Man subdistrict, Phichai district, Uttaradit province; 2) to study the Buddhist doctrine appeared in Khao Thip Stirring tradition of Wat Ban Dong, Phaya Man subdistrict, Phichai district, Uttaradit province; and 3) to analyze the values of Khao Thip Stirring tradition of Wat Ban Dong, Phaya Man subdistrict, Phichai district, Uttaradit province. The study applied qualitative research method by means of in-depth interview with 20 persons. The acquired data were analyzed according to the research objectives.

The results of the research are found as follows:

1) Khao Thip Stirring tradition of Wat Ban Dong, Phaya Man subdistrict, Phichai district, Uttaradit province is a tradition derived from the story of *Sujātā* offered Madhupayasa (rice gruel with milk) to the Buddha. In order to recollect the Buddha and the event that *Sujātā* stirred up Khao Thip on the 15th day of the waxing moon and offered to the Buddha one day before his enlightenment, Buddhists come together to stir up Khao Thip as an offering to the Buddha and to honor him with gratitude. Khao Thip or Madhupayasa is believed to be

auspicious to those who successfully finish the ceremony as well as those who consume it. They will be blessed with fortune and free from disease and disaster. Khao Thip Stirring tradition of Wat Ban Dong was first held on Monday, 13th May B.E. 2500 (year 1957) on the 15th day of the waxing moon in the 6th lunar moon and fell on Vesak Day by Luangpor Samnieng Srisunthon (Phrakru Wirutsilawat), the former abbot of Wat Ban Dong and the Ecclesiastical Phichai District Official. Based on the evidence in Buddhism on Madhupayasa or what the villagers call Khao Thip, it is a unique dish of Uttaradit province and help to stop disease in the body. At present, Khao Thip Stirring tradition is held between 17 – 18 May of every year.

2) The Buddhist doctrine appeared in Khao Thip stirring tradition of Wat Ban Dong, Phaya Man subdistrict, Phichai district, Uttaradit province is as follows: 1) *Saddhā* refers to a belief that is based on cause and effect; 2) *Sāmaggī* refers to unity or cooperation of people in organizing the ceremony; 3) *Dāna* refers to giving or sacrifice whether it is materials or ingredients in organizing the ceremony, or physical, intellectual, and financial support for the ceremony; 4) *Pañca-sīla* and *Pañca-dhamma* refer to the abstention from killing, stealing, sexual misconduct, false speech, and intoxicants during the ceremony; 5) *Kataññutā* refers to the expression of gratitude through the ceremony towards the Buddha and Luangpor Samnieng Srisunthon, including the departed related; 6) Patience as the participants of the ceremony will have to endure the heat and smoke from the stove or fireplace therefore they must have patience, harmony, and skills in order to successfully complete the ceremony; and 7) Preservation of the tradition that has been carried on for a long time and received support from the villagers every year.

3) The values of Khao Thip stirring tradition of Wat Ban Dong, Phaya Man subdistrict, Phichai district, Uttaradit province consist of the following 5 aspects: 1) On family by providing opportunity for family members and relative to meet; 2) On society by building cooperation among community members from working together between people and various organizations in the community; 3) On custom and tradition by inheriting the more than 60-year tradition from ancestors; 4) On religion by inheriting Buddhism whether on the life of the Buddha or the Buddhist doctrine as a way of life; 5) On economy by stimulating the economic system within the community through the opening of shops around the ceremony as well as giving people the opportunity to worship and eat Khao Thip, to bring the acquired requisites to maintain the lodging of monks and novices, and to cultivate as the learning center on tradition.

Keywords : Buddhist doctrine, Khao Thip stirring tradition

บทนำ

ความเชื่อและคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและได้มาจากศาสนา คนไทยส่วนใหญ่ล้วนนับถือพระพุทธศาสนา คติธรรมสำหรับดำเนินชีวิตจึงได้มาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากโดยผ่านวิถีชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถก่อให้เกิดการผลักดัน การผลิต การสร้าง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายในการดำเนินชีวิต มีผลให้การดำเนินชีวิตก้าวไปสู่ความอยู่ดีกินดี หรือวัฒนธรรมทางวัตถุก็มีเค้าโครงตามคติในหลักพระพุทธศาสนา การขัดขัดเกลาในส่วนที่เห็นว่าไม่ดีให้หมดใจไปจากจิตใจ การสร้างความเจริญความงอกงามทางจิตใจให้เกิดขึ้น เพื่อให้มีความคิดเห็นความรู้สึกรู้สึกและความประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้องดีงามอันเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจก็ยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นคติหรือเราเรียกว่า “คติธรรม” การศึกษาคติธรรมจากพระพุทธศาสนา จึงเป็นทั้งการศึกษาครรลองชีวิตและเรียนรู้ทางการปฏิบัติผ่านวิถีชีวิตประจำวันหรือที่เรียกว่า ประเพณีวัฒนธรรมนั่นเอง (จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร, 2528:39)

วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เป็นสิ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้คนในท้องถิ่นอันเกิดจากการสั่งสมสติปัญญาความรู้ที่หลากหลายและการปรับตัวผสมผสานให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ได้ผ่านมามากหลายชั่วอายุคนจนสืบทอดเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย วัฒนธรรมถือเป็นเครื่องหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้เกิดความผูกพันสามัคคี และอบรมขัดเกลาให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดคล้องกันนอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่มิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ หากแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไปตามยุคสมัย ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชนนั้นๆ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาเช่น วันพระวันเข้าพรรษาวันออกพรรษาวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชาประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น ลอยกระทง สงกรานต์แห่เทียนพรรษา ผีตาโชน สารทเดือนสิบ ชักพระ บุญพระเวส เทศน์มหาชาติประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น ตัดผมไฟ โขนจุก งานศพ งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ สืบชะตา การบวชนาค บังสุกุล บายศรีสู่ขวัญ ผูกเสี้ยว ประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น พิธีไหว้ครูทำขวัญข้าวแห่ นางแมวขอฝน บุญบั้งไฟ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559: 14)

ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศาสดาของศาสนาพุทธครั้งพระพุทธกาล ในครั้งนั้นนางสุชาดาธิดาของกมุทมิ ขาวเสนานิคม ผู้มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ ครั้งหนึ่งเธอตั้งความปรารถนาต่อรุกขเทวดา ผู้สิงอยู่ ณ ต้นไม้แห่งหนึ่งว่า หากตนได้บุตรเป็นชายแล้ว จะกระทำบวงสรวงด้วยมธุปายาสอันโอชะ ครั้นเธอได้บุตรชายสมความปรารถนาแล้ว จึงได้จัดแจงกวนข้าวมธุปายาสด้วยตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการที่ซับซ้อน ละเอียดอ่อนและใช้เวลาในการจัดทำมาก ขณะเมื่อ

กำลังปรุงอยู่พระอินทร์ได้นำทิพย์อาหารอันโอชะ มาโปรยลงในกระทะทองที่เธอกำลังกวนข้าวมธุปายาส อยู่ เพื่อให้ข้าวมธุปายาสมีรสโอชะยิ่งขึ้น เมื่อเสร็จแล้วเธอก็เตรียมนำข้าวมธุปายาสไปถวายรุกขเทวดาตาม ความเชื่อของตน เมื่อนางสุชาดาถือถาดทองที่บรรจุข้าวมธุปายาสเต็ม ออกจากบ้านมุ่งไปสู่นิโครธฤกษ์สถาน พร้อมด้วยนางบริวารเป็นอันมาก เมื่อนางมาถึง ณ ที่นั้นแล้วได้เห็น พระมหาบุรุษประทับอยู่ มีบุคลิกลักษณะ เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา นางสำคัญว่าพระมหาบุรุษนี้เป็นรุกขเทวดาโดยแท้ จึงน้อมนำถาดข้าวมธุปายาสเข้าไป ถวาย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560: 38)

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง ตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันจันทร์ที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) ปีระกา ซึ่งตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ตามปฏิทินจันทรคติและเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชาโดยหลวงพ่อบ้านดง ศรีสุนทร (พระครูวิรุฬห์ศีลวัตร) อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านดง เจ้าคณะอำเภอฟิชัยโดยอิงหลักฐานทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับเรื่องข้าวมธุปายาสหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ข้าวทิพย์ สำหรับข้าวทิพย์ของวัดบ้านดงจัดได้ว่า เป็นอาหารทิพย์ที่มีรสชาติที่อร่อยที่สุดคล้ายของทิพย์เทวดา เป็นหนึ่งเดียวของจังหวัดอุตรดิตถ์ รับประทานเพื่อระงับโรคร้าย ไข้เจ็บในร่างกาย ชาวบ้านหมู่ที่ 3 บ้านท้ายคู้ และหมู่ที่ 2 บ้านดง ได้ร่วมมือกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมกันสืบสานประเพณีจากรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย มาจนถึงทุกวันนี้ ผ่านกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งพิธีพราหมณ์ และพิธีพุทธผสมผสานอย่างกลมกลืนเพื่อให้เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่เริ่มแรก เพราะก่อนพิธีกวนได้อาราธนาพระสงฆ์ให้ตั้งเมตตาคาจิตเจริญพระพุทธมนต์ ยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เพื่อให้เกิดสิริสวัสดิมงคล และระงับโรคร้ายแก่ผู้ได้รับประทานข้าวทิพย์นี้ สำหรับในปัจจุบันทั่วทุกภาคมีให้เห็นไม่มากนัก ด้วยเหตุที่การกวนข้าวมธุปายาสมีพิธีกรรมหลายขั้นตอน เป็นงานใหญ่ที่ใช้ต้นทุนสูงประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง และดินฟ้าอากาศแปรปรวนพืชผลไม่ออกงามเหมือนในอดีต ประเพณีกวนข้าวมธุปายาสจึงค่อย ๆ เสื่อมความนิยมลงตามกาลเวลา พื้นที่ที่ยังคงรักษาประเพณีกวนข้าวมธุปายาสหรือข้าวทิพย์ ส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มุ่งรักษาประเพณีโบราณ และมีความเชื่ออันสูงสุดร่วมกันว่า ถ้าผู้ใดได้เข้าร่วมพิธีกรรมจะได้รับอานิสงส์สูง และผู้ที่ได้รับประทานข้าวมธุปายาสแล้วจะประสบแต่ความสุข ความเจริญ รุ่งเรืองในชีวิต ดังนั้น จึงควรเร่งรีบในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมประเพณีเพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน

จากประเด็นและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคติธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีประเด็นที่สนใจที่จะศึกษา คือ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับประเพณีกวนข้าวทิพย์ ตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีกวนข้าวทิพย์ และคุณค่าของประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลของการศึกษาวิจัยนี้จะก่อให้เกิดองค์ความรู้และคุณค่าของประเพณีด้านความเชื่อและคตินิยมที่แฝงในประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดงตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาคตินิยมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์” การศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคตินิยมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth-Interview) จากกลุ่มประชากรที่กำหนด จำนวน 20 คน

ก. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ข. การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study)

(1) ออกแบบสัมภาษณ์ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้านภาษา เนื้อหาและโครงสร้าง ตรวจสอบความถูกต้อง และแก้ไขตามผู้ผู้เชี่ยวชาญแนะนำก่อนที่จะนำไปสัมภาษณ์จริง

(2) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน

2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 20 คน โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและอาศัยอยู่ในตำบลพญาแมน อำเภอฟิซัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) (พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 2558: 166) อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

ในส่วนของการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ครั้งนี้ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการสัมภาษณ์เจาะจง (สุมิตล ตีรกานันท์, 2555: 170) จากบุคคลที่อาศัยอยู่ใน

พื้นที่ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ซึ่งกลุ่มประชากรทั้ง 20 คน ประกอบไปด้วย

โดยผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) (พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 2557: 196) อันมีหลักเกณฑ์ประการสำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
- 2) เป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจในประเพณีกวนข้าวทิพย์

3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาศติธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview Form) (พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 2557: 195) โดยมีขั้นตอนการสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

(1) ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จากเอกสารตำราบทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

(2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

(3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(4) สร้างเครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบไปด้วยข้อมูล 4 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเพณีกวนข้าวทิพย์

ตอนที่ 3 คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ตอนที่ 4 คุณค่าของประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของการวิจัยเรื่อง “ศึกษาศติธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 20 คน และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. รวบรวมเอกสารจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความงานวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

2. ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เพื่อขอความร่วมมือไปยังกลุ่มประชากรทั้ง 20 คน เพื่อขอเข้าเก็บข้อมูลจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) กับประชาชนในตำบลพญาแมน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีกวนข้าวทิพย์จำนวน 20 คน ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

(1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารตำราบทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยเป็นเชิงพรรณนา

(2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์

(3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดของบุคคล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub – themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ จนไปถึงการเขียนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้พบว่า ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง ตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นประเพณีที่มีคติความเชื่อจากการถวายข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา เพื่อระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหตุการณ์ที่นางสุชาดาได้กวนข้าวทิพย์ในวันขึ้น 14 ค่ำ แล้วนำไปถวายพระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ 1 วัน โดยถือว่ามีผลานิสงส์มากด้วยเหตุนี้ชาวพุทธจึงพร้อมใจกันกวนข้าวทิพย์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เทิดทูนพระเกียรติคุณด้วยความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาสนี้เชื่อกันว่า เมื่อ

ทำครบถ้วนตามพิธีแล้ว จะเป็นสิริมงคลแก่ผู้ทำและผู้บริโภค สมควรจะเช่นสรวงเทพารักษ์ ผู้ที่ได้บริโภคข้าวทิพย์แล้ว จะประสบโชคกลางต่างๆ นานา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ประสบสิ่งที่เป็นมงคล สำหรับประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดงนั้น เริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันจันทร์ที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) ปีระกา ซึ่งตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ตามปฏิทินจันทรคติและเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือวันวิสาขบูชา โดยหลวงพ่อบ้านดง เจ้าอาวาสวัดบ้านดง (พระครูวิรุฬห์ศีลวัตร) อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านดง เจ้าคณะอำเภอพิชัยโดยอิงหลักฐานทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับเรื่องข้าวมธุปายาสหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าข้าวทิพย์ ข้าวทิพย์ของวัดบ้านดงจัดได้ว่าเป็นอาหารทิพย์ที่มีรสชาติที่อร่อยที่สุดคล้ายของทิพย์เทวดา เป็นหนึ่งเดียวของจังหวัดอุตรดิตถ์ รับประทานเพื่อระงับโรคภัย ไข้เจ็บในร่างกาย ในปัจจุบันประเพณีกวนข้าวทิพย์จะถูกจัดขึ้นระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม ของทุกปี และประชาชนทุกหมู่บ้านของตำบลพญาแมนจะเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ทั้งนี้การจัดประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดงมีเป้าหมายเพื่อ 1) เพื่อเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา 2) เพื่อเป็นการทำบุญในพระพุทธศาสนาเพราะถือว่าการถวายข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาสเป็นยอดแห่งการถวายทานที่มีอนิสสง์มาก 3) เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีกวนข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาสให้อยู่คู่กับชุมชน 4) เพื่อเป็นการสร้างความรักและความสามัคคีแก่ชุมชน 5) เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและชุมชน 6) เพื่อนำปัจจัยที่พุทธศาสนิกชนร่วมกันทำบุญไปบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด และ 7) เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการกวนข้าวทิพย์แก่เยาวชนในตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง ฉะนั้น ในประเพณีจึงปรากฏหลักคตินิยมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย 1) คตินิยมเรื่องความศรัทธา หรือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล การที่ประชาชนได้สืบทอดประเพณีกวนข้าวทิพย์มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 60 ปี แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือที่เรียกว่าตถาโพธิสัตถา รวมถึงความเชื่อว่าการทำบุญถวายข้าวทิพย์นั้นจะช่วยทำให้ประสพความเป็นสิริมงคลชีวิตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า 2) คตินิยมเรื่องความสามัคคี หรือ ความร่วมมือของประชาชน ความสามัคคีสามัคคีของหมู่คณะ เป็นคตินิยมที่ปรากฏเด่นชัดมากที่สุด เนื่องจากประเพณีกวนข้าวทิพย์ไม่สามารถที่กระทำได้เพียงคนเดียว โดยในแต่ละปีประเพณีกวนข้าวทิพย์จะมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก มีการกวนข้าวทิพย์มากถึง 60 กระทะ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งในขั้นเตรียมงาน ดำเนินงาน และสรุปงาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีสามัคคีของชุมชนได้เป็นอย่างดี 3) คตินิยมเรื่องการทำทานหรือการเสียสละ เป็นคตินิยมที่เป็นพื้นฐานของงานบุญพิธีนี้ เริ่มจากการเสียสละสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกวนข้าวทิพย์ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องปรุงต่างๆ รวมถึงการเสียสละกำลังกาย กำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญพิธี 4) คตินิยมเรื่องเบญจศีล-เบญจธรรม ถือเป็นคตินิยมที่ปรากฏเด่นชัดอีกคตินิยมหนึ่ง เนื่องจากในการประกอบพิธีจะต้องไม่มีการฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม พุคเท็จ และดื่มสุราเมรัย หรือต้องมีการรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด เป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนรักษาศีล 5 ได้ดีอีกประเพณีหนึ่ง 5) คตินิยมเรื่องความกตัญญู เป็นประเพณีที่นอกจากจะแสดงถึงความกตัญญูต่อพระมหากษัตริย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังเป็นประเพณีที่ประชาชนได้ได้ทำบุญอุทิศให้แก่ผู้มีอุปการคุณที่เสียชีวิต

โดยเฉพาะถือเป็นโอกาสในการทำบุญให้กับอดีตเจ้าอาวาสหรือหลวงพ่อดีง ศรีสุนทร ผู้ริเริ่มประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง 6) คติธรรมเรื่องความอดทน เนื่องจากในขั้นตอนของการประกอบพิธี ที่ผู้ประกอบพิธีจะต้องใช้ความอดทนจากความร้อนและควันจากเตาไฟ ในขั้นตอนการกวนนั้น ต้องอาศัยความอดทน ความพร้อมเพรียง และความชำนาญ เนื่องจากเมื่อผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่งนั้น ข้าวในกระทะที่กวนนั้นจะมีความเหนียวเพิ่มขึ้น ทำให้กวนยาก จำเป็นต้องใช้พลังกำลังและความอดทนเป็นอย่างมาก และ 7) คติธรรมเรื่องการอนุรักษ์ เนื่องจากประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นประเพณีที่มีการสืบทอดมาเป็นเวลานาน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากชาวบ้านให้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพราะเป็นประเพณีที่ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน ตลอดจนถึงเป็นประเพณีที่มีคุณค่าทั้งในด้านตนเอง ครอบครัว และสังคม การอนุรักษ์ประเพณีจึงวิธีการที่จะช่วยทำให้ประเพณีคงอยู่ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและสืบทอดต่อไป

ประเพณีกวนข้าวทิพย์นอกจากจะมีคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏและสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีแล้วนั้น ยังเป็นประเพณีที่มีคุณค่าอีก 5 ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) คุณค่าด้านครอบครัว คือ เป็นประเพณีที่ทำให้กลุ่มเครือญาติได้มีโอกาสพบปะกัน ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงเป็นโอกาสในการทำบุญภายในครอบครัวสำหรับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโอกาสที่บุตรหลานจะได้ทำบุญให้กับสมาชิกในครอบครัว ญาติที่เสียชีวิตไปแล้วอีกด้วย นอกจากนี้ สมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กก็มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติตัวในการเข้าร่วมประเพณี ผู้ใหญ่ก็ถือโอกาสอบรมสั่งสอนทำให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน และยังเป็นการสร้างสามัคคีภายในครอบครัวอีกด้วยวิธีการหนึ่ง 2) คุณค่าด้านสังคม คือ สร้างความร่วมมือที่สำคัญ เป็นเหตุให้คนจากหลากหลายชุมชนได้มารวมตัวกันเป็นกลุ่มเดียวกันทำให้เกิด ความร่วมมือไปในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่มสังคม หน่วยงานราชการ เอกชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในตำบลพญาแมน 3) คุณค่าด้านขนบธรรมเนียมประเพณี คือ เป็นประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นระยะเวลากว่า 60 ปี ด้วยคติความเชื่อว่าเป็นการแสดงถึงความระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและอดีตเจ้าอาวาสที่ใช้วัดเป็นจุดศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างวัดและชุมชน และเป็นประเพณีที่ยาวนานรุ่นเฒ่าให้ความสำคัญและสืบทอดต่อไปในอนาคต 4) คุณค่าด้านศาสนา เป็นประเพณีที่ช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติโดยตรง เมื่อถึงช่วงฤดูจัดงาน ประชาชนก็สามารถเรียนรู้เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน รวมถึงเป็นประเพณีที่ช่วยสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะหลักเบญจศีลเบญจธรรม การบำเพ็ญกุศลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 หลักสุจริต 3 หลักกุตลกรรมบถ 10 หลักความกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณ หลักความสามัคคี และหลักสังคหวัตถุ 4 และ 5) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คือ เป็นการช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน เกิดการจับจ่ายใช้สอยเพื่อจัดหาอุปกรณ์ เครื่องปรุง และสิ่งของต่างๆ ในการกวนข้าวทิพย์ ในลักษณะของเศรษฐกิจหมุนเวียนคือ ประชาชนซื้อของมาร่วมบริจาคเป็นทานในการกวนข้าวทิพย์ โดยเครื่องปรุงในการกวนข้าวทิพย์ก็มาจากชุมชน ส่งผลทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรและเป็นการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มพ่อค้าในชุมชนอีกด้วย

สรุป

ประเพณีกวนข้าวทิพย์วัดบ้านดง ตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ถือเป็นประเพณีที่ได้รับการสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันในหมู่พุทธศาสนิกชน เพื่อระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหตุการณ์ที่นางสุชาดาได้ถวายข้าวทิพย์ในวันขึ้น 14 ค่ำ และนำไปถวายพระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ ถือเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์มาก และมีคุณค่าทางโภชนาการมากเช่นกัน รวมถึงส่งผลต่อด้านความเชื่อว่าข้าวทิพย์เป็นอาหารที่พิเศษ ผ่านกระบวนการขั้นตอนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เมื่อทานแล้วจะทำให้มีสุขภาพแข็งแรง หายจากโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทำให้ความนิยมในการจัดประเพณีกวนข้าวทิพย์จึงมีทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ในบางแห่งก็เรียกข้าวทิพย์ว่า ข้าวมธุปายาส ซึ่งก็หมายถึงข้าวประเภทเดียวกัน ต่างกันเพียงการเรียกเท่านั้น ประเพณีกวนข้าวทิพย์จะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการปรุง เครื่องปรุง หญิงสาวพรหมจรรย์ที่ใช้ในการปรุง และการจัดเตรียมสถานที่ใช้ประกอบพิธี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาความเชื่อของประชาชน ความสามัคคีของชุมชนในการจัดงานประเพณีกวนข้าวทิพย์ขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีความซับซ้อนและประณีตแต่ประชาชนก็ร่วมกันจัดงานประเพณีจนสำเร็จด้วยดี โดยเฉพาะในการประกอบพิธีกรรมอะไรนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนชาวบ้านจึงจะสำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของชุมชน ประเพณีกวนข้าวทิพย์ยังเป็นประเพณีที่แฝงไปด้วยคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นประเพณีที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติธรรมเรื่องความกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้มีพระคุณ ที่ถือเป็นคติธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างคุณค่าภายในตัวเอง รวมถึงการสร้างสามัคคีภายในชุมชนที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาคติธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เนื่องจากประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นประเพณีที่ช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในชุมชนควรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีและมีการสนับสนุนงบประมาณในการสนับสนุนประเพณีดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2) หน่วยงานระดับจังหวัดควรมีการประชาสัมพันธ์ในด้านการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมให้กับประเพณีกวนข้าวทิพย์ของวัดบ้านดง ให้เป็นที่รู้จักระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อให้บุคคลที่สนใจสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนจนถึงเป็นการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของจังหวัดสู่สาธารณชนอีกด้วย

3) ควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้อุบัติการณ์ท้องถิ่นและนำไปถ่ายทอดสู่สถานศึกษา เพื่อเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์ประเพณีอีกวิธีการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1) ควรมีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของกลุ่มเยาวชนในสังคมปัจจุบัน

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ กระบวนการ และขั้นตอนในการประกอบพิธีกวนข้าวทิพย์ของแต่ละพื้นที่ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). **วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา**. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.

จิราภรณ์ ภัทรากานุกัทร. (2528). **สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย**. กรุงเทพมหานคร:

โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (2558). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. เชียงใหม่: บริษัท

ประชากรธุรกิจ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **ประวัติพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวิมล ตีรกานันท์. (2555). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.